

Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið
Síðumúla 24
108 Reykjavík

Reykjavík, 15. mars 2024
Tilvísun: 2024030484/R.I.R.

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingar á réttindagæslulögum

1.

Persónuvernd vísar til erindis félags- og vinnumarkaðsráðuneytisins í tölvupósti þann 8. mars 2024 þar sem vakin er athygli stofnunarinnar á drögum að frumvarpi til laga um breytingar á lögum nr. 88/2011 um réttindagæslu fyrir fatlað fólk.

2.

Í 1. mgr. 5. gr. frumvarpsins er mælt fyrir um að persónulegur talsmaður skuli ár hvert gefa sýslumanni skýrslu, á eyðublaði sem hann leggur til, um framkvæmd samkomulags og að þar skuli gera grein fyrir þeirri aðstoð sem persónulegur talsmaður veitti hinum fatlaða einstaklingi á fyrra ári, þ.m.t. aðstoð við ráðstöfun fjármuna vegna daglegra útgjalda ef samkomulag hafi verið gert um slíkt.

Þá er í 2. mgr. 5. gr. frumvarpsins mælt fyrir um heimild sýslumanns til að krefja persónulegan talsmann um frekari skýringar og/eda gögn vegna eftirlitsins sem og að kalla eftir upplýsingum og gögnum frá öðrum aðilum sem nauðsynlegar eru til að hann geti sinnt eftirliti sínu, s.s. frá hinum fatlaða einstaklingi, starfsmönnum félagsþjónustu sveitarfélaga og fjármálafyrirtækjum ef samkomulag tekur til ráðstöfunar fjármuna. Þá segir í 3. mgr. 5. gr. frumvarpsins að persónulegur talsmaður skuli gera sýslumanni grein fyrir aðstoð sinni hvenær sem hann krefst þess.

Í athugasemdum við ákvæðið segir m.a. að markmiðið með þessu sé að skýra í hverju eftirlit með persónulegum talsmönnum felst, tryggja heimildir til að kalla eftir gögnum og upplýsingum og auka þannig réttarvernd fatlaðs fólks sem nýtur stuðnings við beitingu löghæfis síns.

Þá segir í athugasemdum við 2. mgr. 5. gr. frumvarpsins að til að sýslumaður geti staðreynt gögn og upplýsingar frá persónulegum talsmanni sé talið nauðsynlegt að hann hafi heimild til að kalla eftir þeim frá framangreindum aðilum.

3.

Með vísan framangreinds áréttar Persónuvernd að heimildir til vinnslu persónuupplýsinga eru tæmandi taldar í 9. gr. laga nr. 90/2018, sbr. 1. mgr. 6. gr. reglugerðar (ESB) 2016/679. Í ákvæðum sérlaga er hægt að setja grundvöll fyrir vinnsluheimild, t.d. skv. 3. og 5. tölul. 9. gr. laga nr. 90/2018, sbr. c- og e-liði 1. mgr. 6. gr. reglugerðar (ESB) 2016/679, en þar er ekki hægt að lögfesta aðrar vinnsluheimildir en þær sem kveðið er á um í fyrrgreindum ákvæðum persónuverndarlöggjafarinnar. Þá þarf vinnsla viðkvæmra persónuupplýsinga að auki að uppfylla eitthvert af viðbótarskilyrðum 1. mgr. 11. gr.

laganna, sbr. 2. mgr. 9. gr. reglugerðarinnar. Ákvæði 1. og 2. mgr. 5. gr. frumvarpsins geta þar afleiðandi ekki verið grundvöllur fyrir vinnslu viðkvæmra persónuupplýsinga nema þá og því aðeins að vinnslan uppfylli eitthvert þessara viðbótarskilyrða sem tilgreind eru í fyrrnefndu ákvæði laganna.

Eftir því sem þær persónuupplýsingar sem vinna á eru viðkvæmari, þeim mun meiri kröfur verða gerðar til þess að lagagrundvöllur vinnslunnar sé skýr og ótvíræður.

Til þess að vinnsla persónuupplýsinga sé heimil þarf hún enn fremur að samrýmast öllum meginreglum persónuverndarlaga, sbr. 1. mgr. 8. gr. laga nr. 90/2018 og 1. mgr. 5. gr. reglugerðar (ESB) 2016/679. Samkvæmt þeim skulu persónuupplýsingar m.a. fengnar í skýrt tilgreindum og lögmætum tilgangi og ekki unnar í öðrum ósamrýmanlegum tilgangi og vera nægilegar, viðeigandi og ekki umfram það sem er nauðsynlegt miðað við tilgang vinnslunnar. Með ákvæðum sérlaga er ekki hægt að mæla fyrir um undantekningar frá meginreglunum umfram það sem kveðið er á um í 23. gr. reglugerðar (ESB) 2016/679.

4.

Líkt og að framan greinir er í frumvarpinu mælt fyrir um að persónulegur talsmaður skuli ár hvert gefa sýslumanni skýrslu um framkvæmd samkomulags og að þar skuli gera grein fyrir þeirri aðstoð sem persónulegur talsmaður veitti hinum fatlaða einstaklingi á fyrra ári. Þá er í frumvarpinu jafnframt mælt fyrir um viðtæka heimild sýslumanns til að krefja persónulegan talsmann um frekari skýringar og gögn sem og að kalla eftir upplýsingum frá öðrum aðilum sem nauðsynlegar eru til að hann geti sinnt eftirliti sínu. Hvorki í frumvarpinu né í greinargerð þess er hins vegar að finna frekari ákvæði eða skýringar um framkvæmd skýrslunnar og því óljóst hvaða persónuupplýsingum kunni að vera miðlað til sýslumanns. Þá er heldur ekki ljóst hvers vegna sýslumanni yrði nauðsynlegt að vinna með ótilgreindar persónuupplýsingar til þess að tryggja réttarvernd fatlaðs fólks eða hvort ná mætti sama tilgangi með vægari leiðum.

Í frumvarpinu er jafnframt lögð skylda á persónulegan talsmann, ásamt öðrum tilgreindum og ótilgreindum aðilum, til að verða við beiðni sýslumanns um upplýsingar. Að því leyti sem hér getur verið um persónuupplýsingar að ræða verður að horfa til þess að ef tilgreindir aðilar, sem eru krafðir um gögn, teljast ábyrgðaraðilar vinnslu persónuupplýsinganna, felst það í ábyrgðarskyldum þeirra samkvæmt persónuverndarlöggjöfinni að meta hvort fullnægjandi heimild er fyrir miðluninni á grundvelli 9. gr. og eftir atvikum, 1. mgr. 11. gr. laga nr. 90/2018, sbr. sambærileg ákvæði reglugerðar (ESB) 2016/679. Eiga þá sömu sjónarmið við og fyrr hafa verið reifuð um að til þess að miðlun persónuupplýsinganna teljist heimil þarf hún einnig að samrýmast öllum meginreglum um persónuvernd. Kemur þá m.a. til skoðunar hvort tilgangur miðlunarinnar sé nægilega skýrt afmarkaður til þess að unnt sé að meta nauðsyn hennar, sem og hvaða persónuupplýsingar eru nægilegar og viðeigandi miðað við þann tilgang.

5.

Við alla lagasetningu þarf að huga að því að veita getur þurft persónuupplýsingum um viðkvæma hópa fólks sérstaka vernd. Það á til dæmis við þegar um er að ræða persónuupplýsingar fólks sem e.t.v. er ekki í öllum tilvikum meðvitað um eigin réttindi til persónuverndar og áhættur og afleiðingar í því sambandi, og hefur ekki sömu forsendur og aðrir til að gæta hagsmuna sinna þegar kemur að vinnslu persónuupplýsinga. Mikilvægt er að skýr rammi sé settur utan um þá vinnslu persónuupplýsinga sem frumvarpið gerir ráð fyrir, með hliðsjón af því hvað telst strangt til tekið nauðsynlegt til þess að ná

tilgangi vinnslunnar, enda ljóst að sú vinnsla sem um ræðir getur hæglega orðið afar nærgöngul gagnvart hinum skráða.

Með vísan til alls framangreinds telur Persónuvernd að endurskoða þurfi 5. gr. frumvarpsdraganna, skýra ákvæðið nánar og afmarka betur hvers konar vinnsla persónuupplýsinga teljist nauðsynleg á grundvelli þess og í hvaða tilgangi hún fari fram. Huga þarf sérstaklega að vinnslu viðkvæmra persónuupplýsinga í þessu samhengi og samræmi við persónuverndarlöggjöfina að öðru leyti.

Þá bendir Persónuvernd á að ekki verður séð á frumvarpinu að fram hafi farið mat á áhrifum á persónuvernd, sbr. 29. gr. laga nr. 90/2018 og 35. gr. reglugerðar (ESB) 2016/679, eða að haft hafi verið samráð við persónuverndarfulltrúa stjórnarráðsins, en með hliðsjón af efni frumvarpsdraganna kann hér að gefast tilefni til þess.

Ekki eru að öðru leyti gerðar athugasemdir við efni frumvarpsins.

Verði frekari umsagnar óskað um einstök atriði verður hún fúslega veitt.

F.h. Persónuverndar,

Helga Sigríður Þórhallsdóttir

Gyða Ragnheiður Bergsdóttir